

РОЗДІЛ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ

DIRECTIONS OF PROVIDING EFFICIENT PROCESS FOR FORMATION OF THE RESOURCE BASE OF BANKS

УДК 336.7

Мироненко М.Ю.

д. держ. упр., доцент
Вінницький торговельно-економічний
інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету

У статті розглянуто проблеми та перспективи формування ресурсної бази банків. Проаналізовано альтернативну депозитну політику комерційного банку. Запропоновано організаційно-фінансовий механізм формування ресурсної бази банків. Визначено стратегії розвитку банку в напрямі мобілізації ресурсів.

Ключові слова: банк, ресурсна база банку, депозити, управління, капітал, ефективність.

В статье рассмотрены проблемы и перспективы формирования ресурсной базы банков. Проанализирована альтернативная депозитная политика банка. Предложен организационно-финансовый механизм фор-

мирования ресурсной базы банков. Определены стратегии развития банка в направлении мобилизации ресурсов.

Ключевые слова: банк, ресурсная база банка, депозиты, управление, капитал, эффективность.

The article deals with the problems and perspectives of the formation of the resource base of banks. The alternative deposit policy of a commercial bank is analyzed. The organizational and financial mechanism of formation of the resource base of banks is proposed. The strategies of the bank's development in the direction of resource mobilization are determined.

Key words: bank, resource base of the bank, deposits, management, capital, efficiency.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації світової економіки особливої уваги набуває проблема формування ефективного механізму ресурсного забезпечення банків та банківської системи у цілому. Основою успішного функціонування банківського сектору будь-якої країни є достатня кількість наявних фінансово-економічних ресурсних джерел. Банки, здійснюючи свою діяльність на фінансовому ринку, акумулюють тимчасово вільні кошти та спрямовують їх на споживчі потреби суб'єктів господарювання, а також забезпечують інвестування економіки, тому для посилення економічного зростання країни важливо приділити увагу механізму забезпечення ресурсами банківських установ. Механізм управління ресурсною базою має бути пріоритетним для кожного банку, оскільки від цього залежить, наскільки якісно будуть надаватися банківські послуги та ефективно перерозподілятися кошти на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах фінансово-економічної нестабільності гостро постає проблема дефіциту фінансових ресурсів у банківському секторі. Достатній обсяг яких забезпечує ліквідність, фінансову стійкість та ефективність діяльності банку в цілому. Обґрунтування сутності ресурсної бази банків формується з наукових теоретичних поглядів та практичних підходів, що, безумовно, сприяє поліпшенню фінансового стану банківської установи, розширенню напрямів раціонального та

оптимального використання фінансових ресурсів, пошуку нових джерел акумуляції.

Сутність банківських ресурсів поглиблено розглядалася такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як: М.С. Алілуйко, С.Г. Арбузов, Ю.М. Галицейська, І.В. Дрогоруб, О.В. Дзюблюк, С.В. Землячов, І.С. Кирилейза, М.О. Коваленко тощо. Дослідження, присвячені формуванню ресурсної бази банків, проводили Н.В. Бова, М.Ю. Вернидуб, Л.А. Зверук, С.О. Кушнір, Ю.О. Самура та ін. Разом із тим остаточно вирішити весь комплекс проблем, пов'язаний із формуванням та ефективним використанням ресурсної бази банків, доволі складно, особливо під постійним впливом політичних, фінансово-економічних, глобалізаційних та міжнародних факторів, тому великого значення набувають дослідження, спрямовані на забезпечення фінансової стійкості банківських установ.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення ефективного механізму формування ресурсної бази банків в умовах економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківські установи є головним кредитором економіки. Вони забезпечують фінансування всіх галузей національного господарства, здійснюють операції з купівлі-продажу цінних паперів та інших інструментів, тим самим впливають на стан та кон'юнктуру фінансового ринку, викону-

ють операції з довірчого управлінням майном та перерозподіляють кошти між суб'єктами господарювання. Від ефективності використання ресурсів комерційних банків істотно залежать стабільність і темпи розвитку як національного господарства, так і окремого споживача банківських послуг. Зростання обсягів ресурсної бази банків сприятиме зміцненню банківської системи України загалом, а також є необхідною передумовою трансформації вітчизняної економіки та адаптації її до європейського фінансово-економічного простору.

Процес формування банківських ресурсів – це послідовний кругообіг коштів із моменту виявлення потреби банку в них, а у фізичної чи юридичної особи – з моменту виникнення бажання надати ці кошти в користування банку на умовах і строках, що визначені обома сторонами цього процесу, до моменту надходження цих коштів на рахунки в банк та планування його подальших дій з їх використанням [1, с. 214].

Для успішної роботи важливо оцінити потенційні можливості банку щодо залучення необхідних фінансових ресурсів із метою підвищення ефективності його діяльності.

Особливої уваги заслуговує показник величини капіталу банку. Вихідним етапом реалізації банком функції фінансового посередника є формування ним ресурсної бази, передусім капіталу, що впливає на масштаби та напрями проведення активних операцій, а отже, й на обсяг прибутку. В умовах загострення конкуренції на українському банківському ринку нарощування власного капіталу виступає одним із найважливіших внутрішніх факторів впливу на ринкові перспективи банку. При цьому постійний перегляд на державному рівні обсягу капіталу банку, яким він повинен володіти для ефективного функціонування у ринковому середовищі, спрямований на обмеження входження на ринок слабких банків, для недопущення руйнівного характеру конкуренції та уникнення дестабілізації фінансово-банківської системи країни.

У сучасних умовах капітал банку стає не тільки одним із найважливіших інструментів регулювання довгострокової стійкості, а й конкурентоспроможності банку. Банківський капітал безпосередньо або опосередковано впливає на кінцевий результат діяльності установи, й усі вищезазначені параметри знаходяться у залежності з ним.

Світова криза банківської системи довела, що для нормального функціонування банківської системи та її поступового розвитку банки повинні володіти достатнім запасом капіталу. Фахівці виділяють такі основні шляхи підвищення капіталізації банків України:

- збільшення капіталу за рахунок розміщення акцій власної емісії;
- збільшення показника адекватності капіталу шляхом консолідації банківської системи (кон-

сорційне кредитування, створення банківських об'єднань, злиття банків, реорганізація банків);

- збільшення капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку;

- зменшення обсягів високоризикових активів.

Фінансові ресурси як один із кількісних факторів впливу широко застосовується у сучасній практиці. Для розширення ресурсної бази банкіри пропонують на ринку широке коло коротко- та довгострокових депозитів, різноманітних пакетних банківських продуктів. Суттєвий вплив на величину фінансових ресурсів має величина залучених міжбанківських кредитів та придбаних цінних паперів.

Таким чином, пришвидшення докапіталізації банків дасть змогу підвищити їх фінансову стійкість, спроможність протистояти наявним ризикам. Окрім того, збільшення капіталу дасть змогу почати відновлення кредитування економіки, що є одним із чинників прискорення економічного зростання країни [3].

Останнім часом рівень капіталізації вітчизняних банків зростає, що є позитивним фактом, але зростання статутних фондів комерційних банків перевищує зростання інших складників банківського нормативного капіталу.

На основі даних фінансової звітності діяльності банків України в 2012–2016 рр. було побудовано дві однофакторні моделі для встановлення зв'язку між елементами ресурсної бази банківських установ. У першому випадку в моделі за результативною ознакою (Y) прийнято обсяг банківських ресурсів (млн. грн.), а за факторною ознакою (X) – обсяг кредитного портфелю банків (млн. грн.) (рис. 1).

У результаті проведеного кореляційно-регресійного аналізу було отримано лінійне рівняння регресії, яке має вигляд: $Y = 0,975x - 265680,761$.

Коефіцієнт регресії лінійного рівняння показує на середню зміну результативного показника, зокрема зі збільшенням обсягу кредитного портфелю на 1 млн. грн. обсяг банківських ресурсів збільшується в середньому на 975 тис. грн. Коефіцієнт кореляції становить $r=0,81$, що свідчить про тісний зв'язок між досліджуваними компонентами.

Таким чином, забезпеченість ресурсною базою залежить від оптимально сформованого кредитного портфелю банку.

У другому випадку в моделі результативною ознакою (Y) виступає обсяг кредитного портфелю (млн. грн.), а факторною ознакою (X) – обсяг депозитного портфелю (млн. грн.). Як відомо, пасивні операції (залучення ресурсів) сприяють і впливають на ведення банком активним операцій (використання ресурсів), тобто відбувається великий двосторонній потік коштів. Тому важливо визначити вплив основоутворюючого компонента пасивів банку – депозитного портфелю – на основний

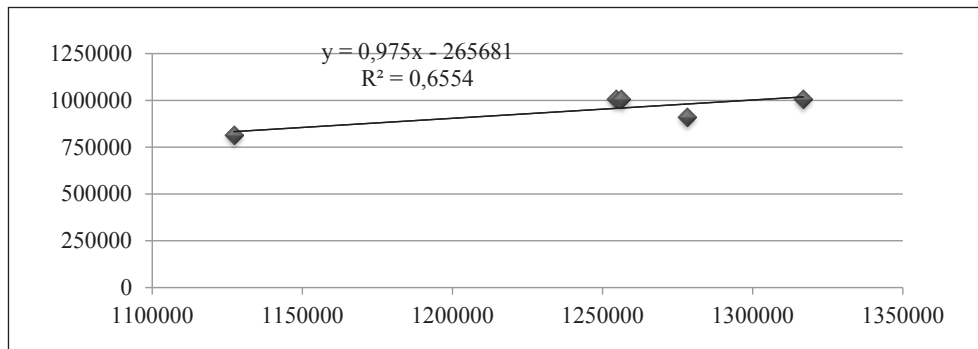

Рис. 1. Модель кореляційно-регресійної залежності ресурсів банку від кредитів

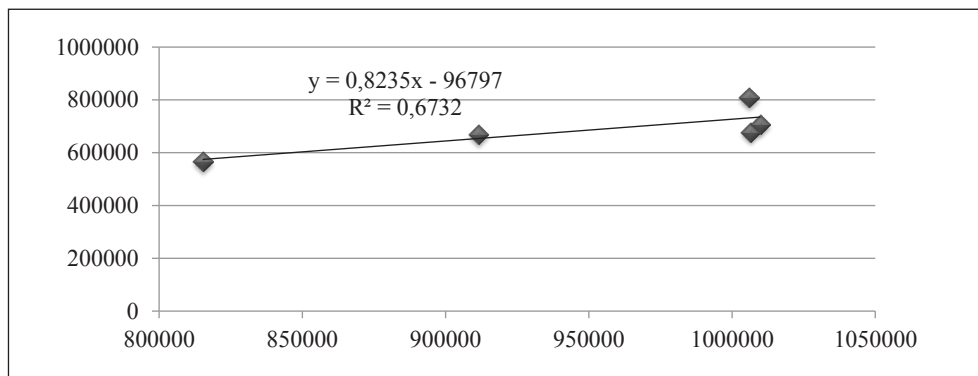

Рис. 2. Модель кореляційно-регресійної залежності кредитів від депозитів

Рис. 3. Стратегічна депозитна політика банку

фінансовий інструмент, який забезпечує банківську установу прибутком.

У результаті кореляційно-регресійного аналізу лінійне рівняння регресії має вигляд $Y = 0,824x - 96797,202$ (рис. 2).

Коефіцієнт регресії $b = 0,824$ показує, що зі збільшенням обсягу депозитного портфелю на 1 млн. грн. обсяг кредитного портфелю збільшується на 824 тис. грн.

Отже, у ході проведення кореляційно-регресійного аналізу було виявлено, що найбільший вплив на формування ресурсної бази банківської системи України мають обсяги кредитних і депозитних портфелів комерційних банків.

Ураховуючи вищезазначене, можемо констатувати, що для забезпечення ефективної діяльності банкам України необхідно вести активну політику щодо залучення фінансових ресурсів.

Для здійснення більш ефективного управління депозитними ресурсами комерційним банкам необхідно вирішити завдання, які наведено на рис. 3.

Окрім того, ведення активної депозитної політики банком передбачає здійснення таких заходів, як:

- пропозиція оптимальних процентних ставок на вклади для захисту коштів від інфляційного знецінення;
- забезпечення високої гарантії надійності розміщення нагромаджених грошових коштів;

– доступність достовірної інформації про діяльність банків, щоб самостійно оцінити ризик майбутніх доходів [3, с. 65].

Отже, напрямками збільшення депозитних ресурсів банку мають бути: розвиток нових видів вкладів, які б відповідали зростаючим потребам клієнтів; удосконалення порядку та методів виплати відсотків; використання різних видів цінних паперів; підвищення якості обслуговування клієнтів; проведення гнучкої цінової політики [4, с. 340].

Слід ширше застосовувати строкові вклади з додатковими внесками, а також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на депозитних рахунках.

Комерційним банкам слід звернути увагу не тільки на цінові методи під час залучення депозитів, а й на нецінові, серед яких – реклама, спрощене та швидке обслуговування клієнтів, розширення спектра пропонованих банком послуг, додаткові види безкоштовних послуг, розташування відділень у місцях, максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів.

Оптимізувати структуру ресурсів для їх акумулювання банк може за допомогою чітко розробленого алгоритму дій, формування стратегії розвитку на перспективу (рис. 4).

Перш ніж приступити до розгляду проблеми розроблення основних стратегічних напрямів, важливо визначити основу, на якій банк буде розвивати конкурентоспроможність і забезпечувати ефективність своєї діяльності. Цю основу для підтримки конкурентного рівня часто називають основою стратегією, або рушійною силою стратегії.

Визначення стратегії залучення ресурсів банку пов'язане з необхідністю конкретизації: у чому полягає конкурентна перевага, до якої прагне банк; який спектр нових послуг банк може запропонувати клієнту; на яку ринкову нішу банк зорієн-

тований; чи можлива кооперація з іншими фінансовими установами.

Відповідно до своєї спеціалізації, банк може надавати ті чи інші види послуг/банківських продуктів. Однак специфіка сучасного розвитку банківського ринку спричинила диверсифікованість діяльності банківських установ. Таким чином, відбувається інтеграція фінансових установ у буденне життя населення. У таких умовах важливо вчасно зорієнтуватися на потреби та вимоги клієнтів і сформуванати своє середовище.

Впровадження та використання нових фінансових інструментів є ще одним ефективним заходом щодо управління банківськими ресурсами. Перед уведенням банком нових фінансових послуг або появою нових напрямів інвестицій необхідно проводити всебічний аналіз нових фінансових інструментів. Одним з етапів такого аналізу є оцінка впливу фінансового інструмента на чутливість банку до процентного ризику. За результатами такого аналізу необхідно зробити відповідні зміни, і тільки після цього припустимо широкомасштабне використання нового інструмента.

Розвиток банківської системи тісно пов'язаний зі створенням ефективного механізму управління банківською діяльністю, дієвою системою регулювання та контролю банківських операцій, що, своєю чергою, потребує постійного глибокого вивчення основ сучасної банківської справи, дослідження сутності й особливостей надання різноманітних банківських послуг, відстеження та врахування міжнародного досвіду, а також визначення перспективних можливостей розвитку фінансово-кредитної системи України у цілому.

Впровадження банківських інновацій призводить до якісних змін у банківській сфері та сприяє отриманню банками стабільного прибутку.

Найбільшого поширення в банках набули такі види інноваційних змін:

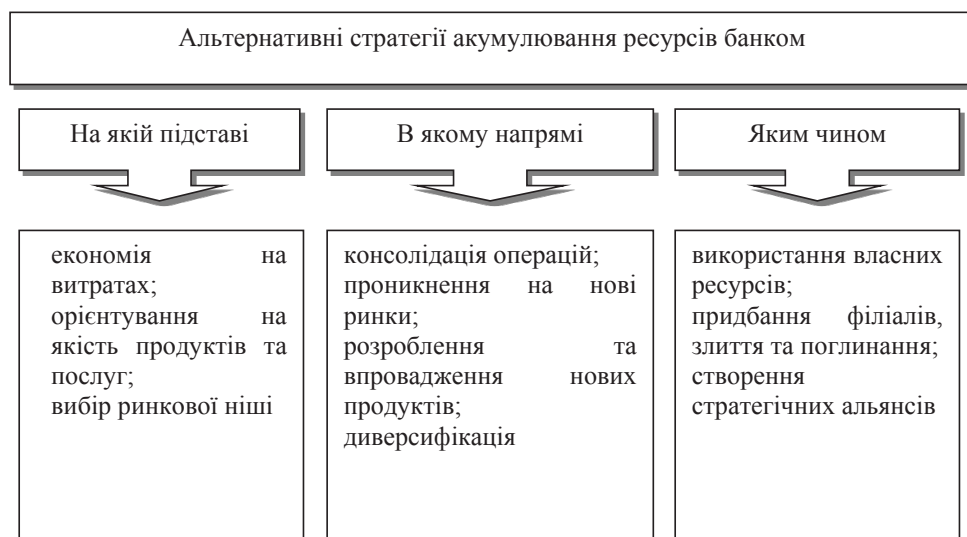

Рис. 4. Стратегії розвитку банку в напрямі мобілізації ресурсів

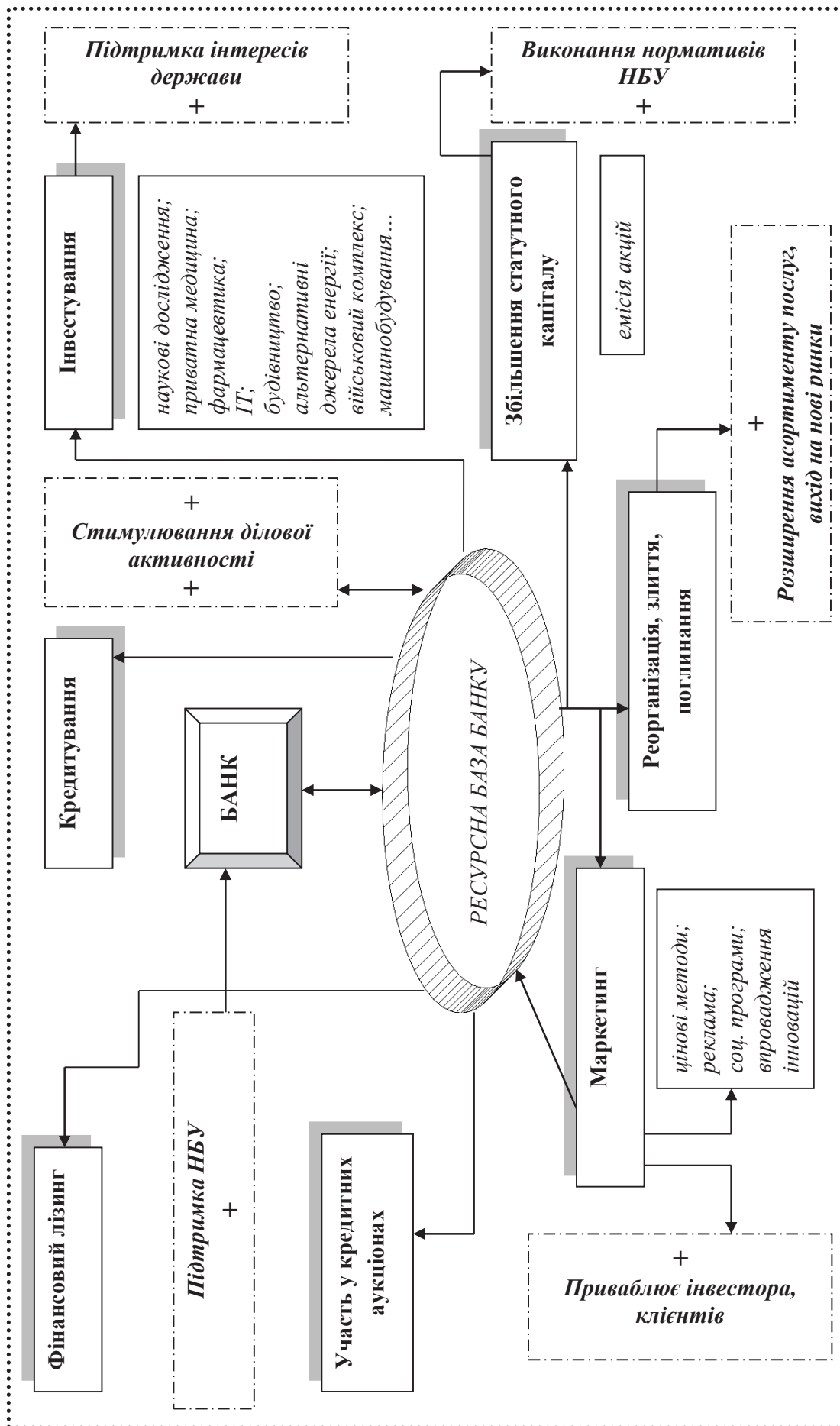

Рис. 6. Організаційно-фінансовий механізм формування ресурсної бази банків

- зміна структури та вигляду банківської установи;
- дистанційне обслуговування;
- віртуальні банківські та фінансові технології: управління банківськими рахунками, готівкові розрахунки;
- нові можливості внутрішнього контролю та аудиту;
- нові банківські продукти (послуги) на базі нових технологій, нові автомати самообслуговування [2].

Перевагами запровадження інноваційних технологій у банківський сектор є залучення та розширення клієнтської бази банку, формування позитивного іміджу, популярності серед населення і, як результат, залучення фінансових ресурсів та збільшення прибутковості.

Таким чином, у перспективі розмір ресурсного забезпечення має поступово збільшуватися. Перші позитивні зрушення в економіці відбулися у 2016 р.

Розвиток банківської системи тісно пов'язаний зі створенням ефективного механізму управління банківською діяльністю, дієвою системою регулювання та контролю банківських операцій, що, своєю чергою, потребує постійного глибокого вивчення основ сучасної банківської справи, дослідження сутності й особливостей надання різноманітних банківських послуг, відстеження та врахування міжнародного досвіду, а також визначення перспективних можливостей розвитку фінансово-кредитної системи України у цілому.

Модель механізму формування ресурсної бази банків відповідно до вимог сучасності подано на рис. 6.

Стратегія фінансового розвитку банку має бути орієнтована на розроблення і послідовне здійснення заходів щодо закріплення й поширення позитивних процесів та подолання негативних тенденцій у сфері фінансових відносин.

Модель являє собою організаційно-фінансовий механізм формування банківських ресурсів. Центральне місце посідає банк, який у результаті прийняття управлінських рішень здійснює управління своєю ресурсною базою. Одним із напрямів акумуляції коштів є участь у кредитних аукціонах. Банк, таким чином, має можливість одержати кошти від НБУ та спрямувати їх відповідно до поставлених цілей та завдань. Правильно сформована маркетингова політика банківської установи приваблює нових клієнтів та інвесторів. У цьому разі банку доцільно використовувати ефективну рекламу, різні цінові методи, запроваджувати спеціальні соціальні програми, різного року акції, впроваджувати передові інновації. Даний напрям сприяє формуванню позитивного іміджу установи як сучасної фінансово-кредитної організації, що здатна конкурувати не лише на вітчизняному, а й на міжнародному ринку. Для підтримки економіки

та стимулювання ділової активності фінансовим установам слід інвестувати кошти в провідні та перспективні галузі. Таким чином, даний механізм вказує на основні та актуальні напрями залучення фінансових ресурсів до банківського сектору та визначає пріоритетні напрями діяльності банків в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи все вищезазначене, можна констатувати, що основу механізму формування ресурсів банку становлять його адаптивність до сучасних загальноринкових тенденцій та кон'юнктурних змін, вимоги клієнтського середовища, економічні та соціальні передумови в країні. Варто відзначити, що останні роки для вітчизняної економіки, як і для банківського сектору, були надзвичайно важкими.

До основних перспективних напрямів забезпечення зростання ресурсної бази українських банків слід віднести: стимулювання розвитку банківського кредитування, як короткострокового, так і довгострокового; нарощення капіталу; сприяння залученню ресурсів через застосування гнучкої цінової політики для кожного клієнта із застосуванням різних процентних ставок; удосконалення системи банківського моніторингу; оптимальне залучення та використання наявних банківських ресурсів для реалізації різних проектів розвитку вітчизняних підприємств; стимулювання розвитку низки сучасних додаткових банківських послуг клієнтам із використанням Інтернет-банкінгу та підвищення якості обслуговування своїх клієнтів.

Складність і суперечливість загальноекономічних умов, у яких функціонують сьогодні українські банки, потребують виважених підходів до капіталізації банківських установ, диверсифікації джерел формування ресурсів, а також заходів щодо забезпечення фінансової стійкості банківської системи України у цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коваленко М.О. Джерела формування ресурсів банку та особливості цього процесу на різних етапах економічного розвитку. Вісник соціально-економічних досліджень. 2014. Вип. 3. С. 212–216.
2. Аврамчук Л.А., Сянькова В.Р. Проблеми капіталізації банківських установ у сучасних умовах. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 806–809.
3. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua>.
4. Галапуп Л. Депозитна діяльність банківських установ України: сучасні реалії та перспективи розвитку. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2016. № 4. С. 58–72.
5. Ефективність формування та використання ресурсів комерційних банків України / Н.М. Чиж, М.І. Дзямулич, О.В. Потьомкіна. Економічний форум. 2017. № 2. С. 337–343.